

Звіт

Стратегічний звіт

Підтримка адвокатів у кримінальних
провадженнях, пов'язаних зі збройним
конфліктом в Україні

(оновлення за квітень 2026 року)

Цей текст можна завантажити винятково для особистих дослідницьких цілей. Будь-яке додаткове відтворення в паперовій чи електронній формі потребує згоди автора. У разі цитування або посилання варто зазначити повне ім'я автора, назву, серію робочих документів чи іншу серію, рік і видавця.

Зміст

Стислий виклад:	4
Вступ:	7
Ключові події та досягнення: перше півріччя 2026 року:	10
Взаємодія з органами державної влади та інституційна відповідальність:	10
Спеціалізація, якість надання допомоги і акредитація:	12
Безпека адвокатів, незалежність адвокатури та порівняльний досвід:	16
Ресурсне забезпечення: ключовий системний виклик:	18
Розбудова професійної спільноти та взаємна професійна підтримка:	20
Представництво інтересів потерпілих:	22
Суспільний тиск і публічний діалог:	23
Прогрес у реалізації можливостей:	25
Нові можливості:	29
Висновок:	29

Стислий виклад:

Цей звіт є другим оновленням, розробленим Інститутом Ассера, до його Стратегічного звіту, що був опублікований у червні 2025 року. У ньому висвітлено прогрес, досягнутий у період із грудня 2025 року по квітень 2026 року в зміцненні здійснення адвокатами функції захисту в кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні. Він ґрунтується на матеріалах експертного діалогу з представниками української влади, що відбувся в березні 2026 року у Львові, а також на матеріалах першої квартальної зустрічі Консорціуму з питань сторони захисту у 2026 році, проведеної в межах навчально-ознайомчого візиту до міста Гааги в період з 20 по 24 квітня 2026 року.

Було визначено три пріоритетні напрямки, що потребують вжиття першочергових заходів. Перший пріоритет це постійна взаємодія з урядом, зокрема визнання фінансових та професійних потреб з його боку, необхідне для заохочення кваліфікованих адвокатів до роботи в цій сфері. Другий це ресурси, які повинні передбачати не лише винагороду, а й спроможність формувати ефективні команди захисників, що будуть мати змогу залучити організаційно-технічну підтримку від слідчих та експертів. Третім є поєднання спеціалізації, навчання та призначення, щоб підтверджену кваліфікацію враховували під час розподілу Координаційним центром із надання правничої допомоги проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Найважливішою подією цього періоду стала перша в історії роботи Консорціуму безпосередня участь високопосадовців органів державної влади з Міністерства юстиції, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики й Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Це важливий крок у сфері інституційної відповідальності, хоча така взаємодія ще не закріплена офіційно як механізм структурованого діалогу. Загалом прискорився й темп реформ: робоча група Кабінету Міністрів з питань реформи адвокатури, створена в січні 2026 року, вже розпочала активну роботу. Національна програма адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, затверджена 1 квітня 2026 року, передбачає реформу адвокатури відповідно до зобов'язань України щодо узгодження законодавства; а згідно з Дорожньою картою з питань верховенства права Україна зобов'язана ухвалити законопроект про адвокатську діяльність до четвертого кварталу 2026 року й оновити стандарти безоплатної вторинної правничої допомоги, причому ці зобов'язання є підкріпленими визначеними "пріоритетами Качки - Кос", що були утвердженні в грудні 2025 року.

Найнагальнішою системною проблемою залишається ресурсне забезпечення сторони захисту. На практиці адвокати, як правило, здійснюють функцію захисту одноособово, тоді як сторона обвинувачення має у своєму розпорядженні значно ширші кадрові та матеріальні ресурси. Такий дисбаланс зумовлений не стільки законодавчими обмеженнями, скільки недостатнім ресурсним забезпеченням та відсутністю належних механізмів фінансування, які б дозволяли адвокатам залучати необхідних фахівців та забезпечувати ефективне здійснення функції захисту. Серед пропозицій, що наразі обговорюються, – запровадження механізму фінансування аналітичної та експертної підтримки сторони захисту за рахунок державних коштів із забезпеченням її інституційної незалежності від органів прокуратури та органу, що здійснює призначення захисника, а також із гарантуванням конфіденційності такої підтримки щодо сторони захисту. Крім того, пропонується відмовитися від чинної договірної моделі, за якої оплата праці захисника у справах цієї категорії здійснюється лише після завершення відповідної стадії кримінального провадження, на користь моделі, що передбачає залучення адвокатів на

умовах постійної зайнятості або довгострокового контракту, а також запровадження оновленого механізму оплати праці, який допускав би здійснення проміжних або поетапних виплат. Оплата послуг адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу, регулюється Законом України “Про безоплатну правничу допомогу”, підзаконними нормативно-правовими актами та Методикою обчислення розміру винагороди, зокрема постановою Кабінету Міністрів України № 465. У зв’язку з цим запровадження механізму проміжної оплати потребуватиме внесення змін саме до зазначеної Методики, а не до Кримінального процесуального кодексу України. Директива (ЄС) 2016/1919 та стаття 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу вимагають забезпечення ефективної безоплатної правничої допомоги належної якості, що передбачає її належне та своєчасне ресурсне забезпечення. Удосконалення моделі оплати праці захисників могло б сприяти більш повному виконанню зазначених вимог.

Наразі в Україні відсутня формалізована система спеціалізації адвокатів. На практиці функціонує модель самостійного визначення спеціалізації, за якої захисники оцінюють власну професійну компетентність відповідно до Правил адвокатської етики, а також повторно здійснюють таку оцінку під час прийняття рішення щодо прийняття або відмови від доручення на надання безоплатної правничої допомоги. Водночас запровадження системи спеціалізації, пов’язаної з проходженням спеціалізованої підготовки та визначенням порядку залучення адвокатів до відповідної категорії справ, залишається одним із напрямів реформування, що розглядається з урахуванням практики держав-членів Європейського Союзу та міжнародних кримінальних трибуналів і не суперечить чинній моделі самостійної оцінки професійної компетентності. Щодо забезпечення якості надання безоплатної правничої допомоги, у звіті розмежовується моніторинг якості надання такої допомоги в межах повноважень відповідної системи та оцінка професійної діяльності адвокатів, дотримання ними правил професійної етики й вирішення питань дисциплінарної відповідальності, що належать до компетенції органів адвокатського самоврядування. Водночас у справах, пов’язаних зі збройним конфліктом, оцінка якості надання правничої допомоги може потребувати застосування інших підходів, ніж у справах, що належать до загальної практики системи безоплатної правничої допомоги.

Питання щодо органу, відповідального за забезпечення належної якості представництва у таких справах, наразі залишається неврегульованим. Припинення реалізації пілотного проєкту взаємного професійного оцінювання (peer review) після виходу з нього Національної асоціації адвокатів України з мотивів забезпечення незалежності адвокатури та дотримання адвокатської таємниці свідчить про відсутність узгодженого підходу до розподілу відповідальності у цій сфері. Врегулювання цього питання має стати одним із напрямів реформ у межах процесу вступу України до Європейського Союзу, оскільки ефективна система забезпечення якості безоплатної правничої допомоги є однією з вимог переговорного розділу 23.

Водночас було досягнуто прогресу у зміцненні гарантій безпеки адвокатів та незалежності адвокатської діяльності. У липні 2025 року Верховна Рада України ухвалила Закон України № 4547-IX, який було направлено на підпис Президенту України, проте станом на цей час Закон не підписано. Після набрання чинності ним буде запроваджено юридичну відповідальність за втручання у здійснення адвокатської діяльності та передбачено додаткові законодавчі гарантії її незалежності. До цього моменту зазначений Закон не створює практичних механізмів захисту, у зв’язку з чим у звіті чітко розмежовується ухвалення закону парламентом, його набрання

чинності та фактична імплементація його положень. У березні 2026 року Україна підписала Конвенцію Ради Європи про захист професії адвоката. Водночас практична реалізація передбачених нею гарантій потребує врахування особливостей здійснення адвокатської діяльності в умовах триваючого збройного конфлікту, а також ризиків, пов'язаних із наданням правничої допомоги у справах, що стосуються злочинів, учинених у контексті такого конфлікту.

Низка заходів може бути реалізована вже на цьому етапі, наприклад, без очікування внесення змін до чинного законодавства чи виділення додаткового фінансування. Зокрема, на базі наявної інфраструктури можуть бути започатковані регулярні форми професійного діалогу між адвокатами, прокурорами та суддями. Одним із майданчиків для такого діалогу можуть виступати ради адвокатів регіонів, водночас відповідальність за його організацію та підтримку також можуть поділяти суди, органи прокуратури, система безоплатної правничої допомоги, інші професійні об'єднання та міжнародні партнери. У бюджетній сфері доцільно вже зараз розробити фінансово обґрунтовану пропозицію, щодо забезпечення належного фінансування розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом, для її подальшого включення до бюджетного запиту Міністерства юстиції України.

Розбудову професійної спільноти та механізмів взаємної професійної підтримки також можна розпочати вже на цьому етапі, використовуючи наявні партнерські зв'язки Консорціуму та готовність Асоціації адвокатів захисту, які здійснюють діяльність у міжнародних судах і трибуналах, до співпраці, зокрема шляхом запровадження механізмів тимчасового або асоційованого членства. Такі заходи можуть ґрунтуватися на трьох моделях платформ взаємної професійної підтримки, розроблених під час квітневого воркшопу, а саме: багаторівневій системі професійного обміну повідомленнями, структурованому онлайн-форумі для професійного спілкування та моделі юридичної клініки. Важливим складником такої роботи також може стати залучення українських адвокатів, які вже мають практичний досвід здійснення захисту у справах про воєнні злочини, до обміну практичними напрацюваннями, професійним досвідом та ефективними підходами зі своїми колегами.

Пріоритетним наступним кроком є проведення окремої робочої зустрічі між Консорціумом з питань сторони захисту та партнерами зі сторони уряду з метою визначення, які реформи потребують внесення змін до чинного законодавства, зокрема до Кримінального процесуального кодексу України, щодо запровадження проміжних виплат, а також створення незалежного органу експертної та технічної підтримки, і які зміни можуть бути реалізовані шляхом удосконалення внутрішніх процедур Координаційного центру із надання правничої допомоги. Такий підхід дасть змогу краще визначити розподіл відповідальності між відповідними суб'єктами та окреслити заходи, які можуть бути реалізовані протягом 2026 року.

Вступ:

1. Інститут Ассера здійснює системну роботу, спрямовану на посилення професійної спроможності адвокатів, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, шляхом поглиблення їхніх знань щодо міжнародно-правових стандартів, зокрема у сфері міжнародного кримінального права та гарантій права на справедливий судовий розгляд. У червні 2025 року Інститут опублікував “Стратегічний звіт: Підтримка адвокатів у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні”, у якому було сформульовано 14 рекомендацій, згрупованих за 4 тематичними напрямками: ролі та обов'язки; визначення осіб, що є адвокатами сторони захисту та їх статусу; навчальні ресурси та освітні можливості; а також можливості для розвитку професійного діалогу. У грудні 2025 року за результатами стратегічної зустрічі Консорціуму з питань сторони захисту було опубліковано оновлення до зазначеного звіту, яке містить 20 конкретних подальших дій, спрямованих на підтримку членів Консорціуму з метою просування імплементації цих рекомендацій.
2. Цей звіт є другим оновленням, у якому відображено прогрес, досягнутий після публікації попереднього оновлення у грудні 2025 року. Насамперед у ньому висвітлено результати діалогу між Інститутом Ассера, його партнерами за проєктом та представниками органів державної влади України, що відбувся у березні 2026 року у Львові. Під час цих обговорень було відзначено створення тематичної робочої групи з питань реформи адвокатури, а також наголошено на доцільності продовження роботи українських органів державної влади над приведенням відповідного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та *acquis* Європейського Союзу (ЄС), централізацією системи спеціалізованої професійної підготовки, поєднанням набуття спеціалізованої експертизи з механізмами призначення адвокатів до відповідних категорій справ, а також подальшим зміцненням гарантій безпеки та незалежності адвокатської діяльності.
3. Крім того, у звіті враховано результати першого щоквартального засідання Консорціуму з питань сторони захисту у 2026 році, проведеного в межах навчально-ознайомчого візиту до Гааги, який відбувся 20-24 квітня 2026 року. У ньому взяли участь українські адвокати, які здійснюють захист, особи, що є представниками потерпілих, партнери Консорціуму, представники Координаційного центру з надання правничої допомоги (КЦНПД) та його міжрегіональних центрів, Асоціації правників України (АПУ), громадських організацій, а також, уперше, представники органів державної влади, зокрема Міністерства юстиції України, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України. У заході також взяли участь міжнародні партнери, зокрема Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (КМЕС), Міжнародна асоціація юристів (IBA) та Chemonics UK, а також адвокати, що практикують на міжнародному рівні, та експерти у сфері права.
4. Програма поєднувала тематичні робочі сесії, що проводилися в Інституті Ассера, з низкою інституційних візитів, зокрема до Нідерландської асоціації адвокатів, Міжнародного кримінального суду (МКС), Спеціалізованих судових палат Косова

(ССПК), а також зустріччю з Асоціацією захисників, які здійснюють діяльність у міжнародних судах і трибуналах (ADC-ICT), що відбулася в Міжнародному залишковому механізмі для кримінальних трибуналів (МЗМКТ). 22 квітня 2026 року в межах візиту також відбулася публічна лекція імені Бенджаміна Ференца, присвячена тематиці “Здійснення ефективного захисту адвокатами у судових провадженнях щодо міжнародних злочинів в Україні”. Стратегічні зустрічі, проведені під час візиту, стали першим очним засіданням Консорціуму з питань сторони захисту у 2026 році. Важливо зазначити, в контексті цього звіту, що висновки та позиції, викладені у його змісті, відображають виключно позицію Інституту Ассера, сформовану з урахуванням широкого спектра думок і пропозицій, висловлених учасниками під час зазначених зустрічей.

5. Під час зустрічей було визначено три ключові пріоритети, що потребують невідкладного реагування. По-перше, це належне ресурсне забезпечення, яке охоплює не лише питання оплати праці адвокатів, а й створення умов для формування ефективних команд, щодо здійснення функції захисту із залученням експертної та технічної підтримки. По-друге, було відзначено відсутність цілісного механізму, який би поєднував спеціалізацію адвокатів, проходження ними спеціалізованої підготовки, порядок їх залучення до відповідних категорій справ та належний контроль за цими процесами. По-третє, наголошувалося на необхідності забезпечення системної комунікації з боку держави, а також належної фінансової підтримки та професійного визнання адвокатів з метою заохочення їх до здійснення функції захисту у кримінальних провадженнях, пов’язаних зі збройним конфліктом. Саме ці пріоритети визначають основні рамки потенційних змін, що висвітлені у цьому звіті, та знайшли своє відображення як у таблиці оцінки прогресу, так і в розділі, присвяченому новим можливостям для подальшого розвитку.
6. Перші кроки для реалізації визначених пріоритетних напрямів можуть бути здійснені вже на цьому етапі, без очікування внесення змін до законодавства або виділення додаткового фінансування. Ради адвокатів регіонів, які є органами адвокатського самоврядування та здійснюють свої повноваження на рівні областей у системі Національної асоціації адвокатів України (НААУ), мають належні передумови для організації структурованого професійного діалогу між адвокатами, прокурорами та суддями без значних додаткових витрат, використовуючи наявну інфраструктуру та усталені механізми професійної взаємодії. Щодо фінансового забезпечення, ключовим механізмом є формування бюджетного запиту Міністерства юстиції України як головного розпорядника бюджетних коштів, до сфери управління якого належить КЦНПД. У межах середньострокового бюджетного планування Кабінет Міністрів України затвердив Бюджетну декларацію на 2027-2029 роки, якою визначено орієнтовні граничні показники видатків. Відповідно до положень Бюджетної декларації та інструкцій Міністерства фінансів України міністерства готують свої бюджетні запити. Водночас 15 вересня є встановленим законодавством кінцевим строком подання Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України проекту Закону України про Державний бюджет України.

Потреби КЦНПД у ресурсному забезпеченні кримінальних проваджень, пов’язаних зі збройним конфліктом, мають бути належним чином документально обґрунтовані, супроводжені детальними фінансовими розрахунками, співвіднесені з відповідною

бюджетною програмою та забезпечені визначеним джерелом фінансування або відповідним перерозподілом бюджетних видатків. Це дасть змогу врахувати зазначені потреби під час підготовки бюджетного запиту Міністерства юстиції України на ранньому етапі бюджетного процесу. Бюджетною декларацією на 2027-2029 роки для Міністерства юстиції України встановлено граничні показники видатків у розмірі 23 403,5 млн грн на 2027 рік, 23 655,1 млн грн - на 2028 рік та 23 858,5 млн грн - на 2029 рік. Водночас Декларація передбачає щорічне зростання кількості осіб, які звертатимуться за безоплатною правничою допомогою протягом зазначеного періоду. Разом із тим, чинні параметри бюджетної політики залишаються обмеженими та ґрунтуються на прогнозі поступового поліпшення безпекової ситуації. За таких умов саме по собі документальне підтвердження наявних потреб не забезпечить виділення додаткового фінансування. Це обумовлює необхідність уже на цьому етапі підготувати належним чином обґрунтовану пропозицію з детальними фінансовими розрахунками, не відкладаючи її підготовку на наступні етапи бюджетного процесу. Водночас зобов'язання України у межах процесу вступу до ЄС, зокрема [Національна програма адаптації законодавства України до права \(acquis\) ЄС](#) та [Дорожня карта з питань верховенства права](#), створюють належне нормативно-політичне підґрунтя для такого бюджетного запиту. Посилання на заходи, спрямовані на виконання міжнародних та євроінтеграційних зобов'язань України, підвищує обґрунтованість відповідних бюджетних видатків у межах установлених бюджетних обмежень, оскільки фінансування заходів, пов'язаних із виконанням обов'язкових зобов'язань держави, має значно міцніше підґрунтя, ніж фінансування дискреційних видатків.

7. Відповідно до статті 156 [Регламенту Верховної Ради України](#), Комітет Верховної Ради України з питань правової політики формує та подає до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету свої пропозиції до проекту Закону України про Державний бюджет України на наступний рік. Одним із головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетні пропозиції якого підтримує та відстоює під час розгляду в Комітеті з питань бюджету Комітет з питань правової політики, є Міністерство юстиції України, до сфери управління якого належить КЦНПД. У зв'язку з цим взаємодія з Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики також може стати важливим інструментом консолідації зусиль, спрямованих на забезпечення належного ресурсного забезпечення системи. Водночас уже на цьому етапі можуть бути започатковані механізми професійної взаємопідтримки, менторства та розвитку професійної спільноти, використовуючи партнерські зв'язки, сформовані в межах Консорціуму з питань сторони захисту. У цьому звіті визначено місце зазначених першочергових заходів у ширшому контексті реформування системи.
8. З огляду на досягнутий прогрес, у цьому звіті застосовано інший підхід до структурування матеріалу порівняно з попередніми звітами. Замість послідовного викладення інформації за окремими тематичними розділами, він розпочинається з опису основних досягнень та результатів стратегічних обговорень, що відбулися протягом першого півріччя 2026 року. Далі наведено консолідовану таблицю оцінки прогресу, яка відображає стан реалізації двадцяти подальших заходів, визначених у грудні 2025 року та згрупованих за дев'ятьма тематичними напрямками. Завершується звіт висвітленням

трьох нових можливостей для подальших змін, визначених за результатами роботи у звітному періоді.

Ключові події та досягнення: перше півріччя 2026 року:

Взаємодія з органами державної влади та інституційна відповідальність

9. Найбільш значущим досягненням першого півріччя 2026 року стало те, що представники вищого рівня органів державної влади вперше взяли безпосередню очну участь у взаємодії з Інститутом Ассера та Консорціумом з питань сторони захисту. Це безпосередньо відповідає пріоритету посилення інституційної відповідальності та потребі у налагодженні комунікації між народними депутатами України, суб'єктами законодавчого процесу та професійною спільнотою адвокатів, які здійснюють функцію захисту. Представники Міністерства юстиції України, Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та Офісу Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України взяли участь у першому щоквартальному засіданні Консорціуму, що відбулося у квітні 2026 року в Гаазі, долучившись, як до робочих сесій, так і до публічної лекції. Під час обговорень розглядалися питання державної політики та законодавчого регулювання у сфері реформи адвокатури, практичної реалізації Дорожньої карти з питань верховенства права, розроблення законодавчих підходів до спеціалізації адвокатів у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, а також роль функції захисту, що здійснюється адвокатами у виконанні Україною критеріїв вступу до ЄС, щодо доступу до правосуддя та верховенства права в межах переговорного розділу 23. Така взаємодія, хоча ще не формалізована у вигляді структурованого механізму діалогу, свідчить про суттєве зрушення у визнанні державою належного здійснення функції захисту як одного з пріоритетів державної політики.
10. Робоча група з питань реформи адвокатури, утворена Кабінетом Міністрів України у січні 2026 року, наразі здійснює свою діяльність. У лютому 2026 року Європейська Комісія закликала до прискорення темпів реформи адвокатури в межах процесу вступу України до ЄС. Ці події створюють як додатковий імпульс, так і можливості для подальшого реформування. Національна програма адаптації законодавства України до права (acquis) ЄС, затверджена Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2026 року, включає реформу правничої професії до переліку 1 875 завдань із гармонізації законодавства, що робить реформу адвокатури та приведення стандартів надання правничої допомоги у відповідність до вимог ЄС формально визначеними зобов'язаннями України. Дорожня карта з питань верховенства права, затверджена Кабінетом Міністрів України у травні 2025 року, містить конкретні зобов'язання, безпосередньо пов'язані зі здійсненням функції захисту. Зокрема, вона передбачає розроблення та ухвалення до четвертого кварталу 2026 року законопроєкту щодо удосконалення правового регулювання адвокатської діяльності; реформування органів адвокатського самоврядування з метою забезпечення прозорого, конкурсного та підзвітного врядування; оновлення стандартів надання безоплатної вторинної правничої допомоги у кримінальних провадженнях; а також оптимізацію кримінального процесу відповідно до міжнародних стандартів. У грудні 2025 року Україна та ЄС погодили цільовий план реформ із десяти пунктів, так звані "пріоритети Качки-Кос", який визначає невідкладні заходи у сферах

антикорупційної політики та верховенства права на 2026 рік і додатково підсилює зобов'язання, передбачені Дорожньою картою.

11. Стратегічні обговорення, проведені у цьому кварталі, підтвердили необхідність збереження та поглиблення взаємодії з органами державної влади. Без належних зобов'язань на державному рівні, щодо ресурсного забезпечення, законодавчої реформи та публічної комунікації - структурні бар'єри, з якими стикаються адвокати, що здійснюють функцію захисту, не можуть бути подолані виключно завдяки діяльності Консорціуму. Одним із ключових висновків стало те, що комунікація між народними депутатами України, суб'єктами законодавчого процесу, КЦНПД, органами прокуратури та професійною спільнотою адвокатів, які здійснюють захист, є як необхідною, так і практично здійсненою без значних додаткових витрат. Ради адвокатів регіонів та міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги вже мають приміщення, які можуть бути використані для проведення структурованих обговорень, а до їх координації можуть бути залучені фасилітатори. Представники органів державної влади висловили зацікавленість у продовженні діалогу та участі у подальшій роботі Консорціуму. Ключовим викликом надалі є трансформація цієї зацікавленості у формалізовані повноваження та виділення цільових ресурсів, зокрема шляхом забезпечення належного фінансового та професійного визнання, яке відображатиме суспільну значущість кримінальних проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом, і заохочуватиме кваліфікованих захисників приймати відповідні доручення.
12. Однією із ключових прогалин, виявлених під час стратегічних обговорень, є відсутність чіткого та узгодженого бачення того, які саме законодавчі зміни необхідні для посилення здійснення функції захисту у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом. Водночас окремі реформи можуть бути реалізовані без внесення змін до чинного законодавства України. Зокрема, алгоритм призначення адвокатів КЦНПД вже сьогодні регулюється його внутрішніми процедурами, прийнятими на виконання законодавства у сфері безоплатної правничої допомоги. Це означає, що КЦНПД має можливість переглянути критерії призначення адвокатів шляхом внесення змін до власних внутрішніх процедур. Так само реформування порядку оплати праці адвокатів, які надають безоплатну правничу допомогу, з метою забезпечення виплати винагороди під час здійснення кримінального провадження, а не лише після завершення окремої його стадії, не обов'язково потребує внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (КПК). Порядок оплати послуг таких адвокатів регулюється законодавством у сфері безоплатної правничої допомоги, підзаконними нормативно-правовими актами та Методикою обчислення розміру винагороди, зокрема [постановою Кабінету Міністрів України № 465](#). Запровадження механізму проміжної або поетапної оплати, таким чином, вимагатиме насамперед перегляду зазначеної Методики, що є менш складною процедурою, ніж внесення змін до законодавства. На практиці це також потребуватиме комплексного перегляду чинної моделі розрахунку винагороди, оскільки вона не ґрунтується на погодинному обліку виконаної роботи, а враховує стадії кримінального провадження та його результати. **Як можливий орієнтир для подальшого реформування може бути розглянуто досвід Боснії і Герцеговини**, де за результатами критики чинної моделі фінансування було внесено зміни до КПК, які передбачили можливість здійснення проміжних виплат адвокатам. Водночас [Директива \(ЄС\)](#)

2016/1919 та стаття 47 Хартії ЄС вимагають забезпечення ефективної безоплатної правничої допомоги належної якості, що передбачає належне та своєчасне фінансування, а також можливість надання тимчасової безоплатної правничої допомоги. Хоча зазначена Директива не встановлює конкретної моделі оплати праці адвокатів, Дорожня карта з питань верховенства права передбачає **зміцнення системи безоплатної правничої допомоги як одного із зобов'язань України в межах процесу вступу до ЄС.**

13. Створення незалежної установи експертної та технічної підтримки при Міністерстві юстиції України також потребуватиме внесення змін до чинного законодавства України. Водночас під час стратегічних обговорень залишилися невирішеною низка принципових питань. Зокрема, потребує визначення, чи мають критерії розподілу кримінальних проваджень між адвокатами й надалі регулюватися виключно внутрішніми процедурами КЦНПД, чи вони повинні бути закріплені на законодавчому рівні; яку модель забезпечення та моніторингу якості надання безоплатної правничої допомоги доцільно запровадити; а також чи вимагатиме запровадження будь-якої форми спеціалізації адвокатів внесення змін до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" або Закону України "Про безоплатну правничу допомогу", чи відповідні механізми можуть бути реалізовані шляхом удосконалення підзаконного нормативно-правового регулювання та внутрішніх процедур. До моменту комплексного визначення зазначених питань складно чітко розмежувати відповідальність між залученими суб'єктами та визначити послідовність реалізації відповідних реформ. У зв'язку з цим одним із пріоритетних завдань на друге півріччя 2026 року визначено проведення окремої робочої зустрічі між Консорціумом з питань сторони захисту та партнерами, зокрема Міністерством юстиції України та Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, з метою підготовки узгодженої "дорожньої карти" необхідних законодавчих та інституційних змін.

Спеціалізація, якість надання допомоги і акредитація:

14. Важливим досягненням у сфері професійної підготовки після оприлюднення першого Стратегічного звіту стали обговорення щодо акредитації НААУ пілотної навчальної програми, розробленої КМЄС, присвяченої забезпеченню права на ефективний захист та дотриманню гарантій справедливого процесу у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом. Програма передбачає довгострокове навчання, результати якого можуть бути визнані як підвищення професійної кваліфікації адвокатів із нарахуванням відповідних балів безперервного професійного розвитку (CPD). Ця ініціатива доповнює вже наявні сертифіковані та тематичні навчальні програми, які реалізовувалися в Україні, зокрема з питань правосуддя, дружнього до дитини, міжнародного гуманітарного права та здійснення захисту у справах про воєнні злочини. Курс підготовки адвокатів у справах про воєнні злочини вже сьогодні є прикладом сертифікованого навчання поряд із низкою інших неакредитованих навчальних програм, про які йшлося у попередніх Стратегічних звітах та які реалізовувалися міжнародними й національними партнерами, участь у яких адвокати можуть брати в межах самостійного професійного навчання.

Водночас станом на сьогодні зв'язок між проходженням спеціалізованої професійної підготовки та її офіційним професійним визнанням ще не набув форми сталої інституційної системи спеціалізації. Разом із тим, централізація спеціалізованих навчальних програм або їх професійне визнання на накопичувальній основі шляхом сертифікації та/або зарахування балів CPD могла б усунути одну з ключових прогалин в інституційному механізмі. Це, своєю чергою, дало б можливість КЦНПД враховувати проходження відповідної спеціалізованої підготовки як один із критеріїв призначення адвокатів до кримінальних проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом. Такий підхід безпосередньо сприяв би усуненню існуючого розриву між рівнем професійної підготовки та спеціалізованими знаннями адвокатів і їх залученням до здійснення захисту у зазначеній категорії кримінальних проваджень.

15. Під час стратегічних обговорень, присвячених питанням спеціалізації адвокатів та забезпечення якості надання правничої допомоги, було проаналізовано порівняльний досвід МКС, МЗМКТ, Боснії і Герцеговини, Сербії та Нідерландів. Аналіз здійснювався з використанням концептуального підходу, який розмежовує механізми, що застосовуються до призначення адвоката у справі, та механізми, що функціонують після такого призначення. До першої категорії належать механізми спеціалізації, критерії акредитації та системи розподілу справ, тоді як до другої - механізми постійного моніторингу якості надання правничої допомоги та дисциплінарної відповідальності адвокатів. Адвокати, які здійснюють захист у провадженнях, щодо злочинів на міжнародному рівні, наголосили, що належне інституційне забезпечення безпосередньо впливає на якість здійснення функції захисту. Водночас досвід Нідерландів, де спеціалізація адвокатів сформувалася природним шляхом у межах діяльності приватних адвокатських об'єднань та адвокатських бюро, порушив питання, щодо можливості застосування подібної моделі в умовах системи безоплатної правничої допомоги, що фінансується за рахунок державних коштів.
16. Водночас не було досягнуто єдиної позиції щодо моделі запровадження спеціалізації адвокатів в Україні та її взаємодії з чинним механізмом призначення адвокатів у системі безоплатної правничої допомоги, який ґрунтується на договірних засадах і веденні відповідного реєстру та покликаний забезпечити прозорий порядок залучення адвокатів і їх оперативне призначення у кримінальних провадженнях. Погляди учасників розділилися між прихильниками відкритого реєстру, до якого адвокати могли б приєднуватися поступово після відповідності встановленим критеріям, а не включатися до одноразово сформованого переліку, та прихильниками моделі самостійної спеціалізації, за якої адвокати самі визначають напрями своєї професійної спеціалізації та поступово набувають необхідної компетентності у відповідній сфері. У межах системи НААУ така модель могла б функціонувати у формі окремого спеціалізованого підреєстру в складі Єдиного реєстру адвокатів України (ЄРАУ). Під час обговорення також було розглянуто модель реєстру медіаторів, що використовується у системі безоплатної правничої допомоги, як можливий орієнтир для розроблення аналогічного механізму, водночас порушувалося питання про те, чи має такий реєстр охоплювати виключно адвокатів, включених до системи безоплатної правничої допомоги, чи бути відкритим і для інших адвокатів. Крім того, як під час стратегічних зустрічей, так і в зауваженнях до першого Стратегічного звіту, самі адвокати висловили занепокоєння тим, що обмеження

можливості призначення захисників у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, виключно адвокатами, включеними до спеціалізованого реєстру, може призвести до необґрунтованого обмеження права підозрюваного чи обвинуваченого на вільний вибір захисника.

Водночас у контексті надання безоплатної вторинної правничої допомоги, коли захисник призначається державою, підозрюваний чи обвинувачений не має права вимагати призначення конкретного адвоката або його заміни виключно з особистих міркувань за відсутності належного обґрунтування. Такий підхід підтверджено у постанові Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 листопада 2024 року у справі [№ 748/1972/19](#). У зв'язку з цим створення спеціалізованого реєстру адвокатів у межах системи безоплатної правничої допомоги не суперечило б праву особи на вільний вибір захисника, а, навпаки, могло б забезпечити більш ефективну реалізацію цього права. Ще одним питанням, яке потребувало обговорення, стало визначення того, чи мають особи, які здійснюють представництво потерпілих, бути включені до того самого спеціалізованого реєстру. Під час дискусії не було досягнуто єдиної позиції щодо того, чи потребують здійснення захисту та представництва потерпілих різних професійних компетентностей. Водночас було висловлено думку, що доцільним може бути запровадження окремих напрямів спеціалізації для адвокатів, які здійснюють захист, та осіб, які спеціалізуються на представництві потерпілих і свідків.

17. На сьогодні спеціалізація адвоката не є передумовою для набуття права на здійснення адвокатської діяльності та не обмежує його право здійснювати захист чи представництво в інших категоріях справ. Відповідно до рішень НААУ адвокат має право за власним бажанням зазначити у своєму профілі основні напрями своєї професійної діяльності. Відомості про спеціалізацію та галузі права, у яких адвокат здійснює професійну діяльність, вносяться до ЄРАУ на підставі його особистої заяви. Зазначені у Реєстрі відомості не є формою державного ліцензування чи офіційного підтвердження права на здійснення адвокатської діяльності у певній категорії справ, а мають виключно інформаційний характер і покликані інформувати потенційних клієнтів про професійний досвід та спеціалізацію адвоката. Водночас включення до профілю адвоката відомостей про його спеціалізацію у сфері міжнародних злочинів могло б сприяти ідентифікації відповідної професійної експертизи. Разом із тим, питання про можливість використання таких відомостей як критерію для призначення адвокатів до кримінальних проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом, залишається дискусійним.
18. Ще одним питанням, яке потребує подальшого опрацювання, є бланкетний характер статті 438 [Кримінального кодексу України](#) (ККУ) та вплив можливої конкретизації її положень на потребу у запровадженні спеціалізації адвокатів. В основу всіх зазначених дискусій покладено ще одне фундаментальне питання, яке наразі залишається відкритим: **які саме практичні переваги отримає Україна від запровадження системи спеціалізації адвокатів та чи виправдовуватимуть очікувані позитивні наслідки для якості здійснення функції захисту ті обмеження, які можуть бути пов'язані із запровадженням спеціалізованого реєстру або інших механізмів попереднього відбору адвокатів.**

19. Під час обговорень було уточнено особливості функціонування чинної системи призначення адвокатів. Зокрема, адвокати самостійно оцінюють власну професійну компетентність відповідно до [Правил адвокатської етики](#); мають право повідомити про неможливість або небажання здійснювати захист у справах окремих категорій; а міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги здійснюють координацію призначення адвокатів серед тих, хто підтвердив готовність і можливість брати участь у відповідних кримінальних провадженнях. На практиці призначення адвокатів здійснюється за моделлю індивідуальної пропозиції доручення: адвокату пропонується участь у конкретному кримінальному провадженні, після чого він має право прийняти або відмовитися від виконання відповідного доручення на етапі його призначення. Моніторинг функціонування системи здійснюється шляхом аналізу участі адвокатів у процесуальних діях та оцінки дотримання ними стандартів надання безоплатної правничої допомоги. Водночас за позицією КЦНПД, формальна оцінка якості, своєчасності та повноти надання правничої допомоги належить до компетенції органів адвокатського самоврядування різних рівнів, зокрема кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, утворених в регіонах, а також органів НААУ, зокрема Комітету з питань стандартів адвокатської діяльності.

Водночас НААУ також [зазначає](#), що КЦНПД наділений окремими повноваженнями у сфері моніторингу якості надання безоплатної правничої допомоги. Під час обговорень було підтверджено, що одним із реалістичних напрямів подальшого розвитку може стати розроблення КЦНПД внутрішніх процедур, які б пов'язували проходження спеціалізованої підготовки з критеріями призначення адвокатів до відповідних категорій кримінальних проваджень, без необхідності невідкладного внесення змін до законодавства, а також удосконалення механізмів якісної оцінки надання безоплатної правничої допомоги. Водночас наразі висловлюється позиція, відповідно до якої питання професійної спеціалізації адвокатів належать до сфери їхнього професійного розвитку та оцінки якості професійної діяльності й, відповідно, мають регулюватися НААУ.

20. Під час обговорень також було виявлено ще одну інституційну проблему у сфері врядування. Пілотний проєкт взаємного професійного оцінювання (peer review), що реалізовувався у 2018-2020 роках, продемонстрував практичну можливість функціонування моделі оцінки якості професійної діяльності адвокатів за участю їхніх колег. Водночас його реалізацію було припинено після виходу з проєкту НААУ, яка виходила з того, що зовнішнє оцінювання професійної діяльності адвокатів суперечить принципам адвокатського самоврядування та порушує гарантії збереження адвокатської таємниці. Напруженість між повноваженнями міжрегіональних центрів з надання безоплатної правничої допомоги, щодо моніторингу якості надання такої допомоги та виключною компетенцією НААУ у сфері оцінки професійної діяльності адвокатів залишається невирішеною і становить основну інституційну перешкоду для створення ефективної системи забезпечення якості правничої допомоги. **Ця проблема відображає ширшу дискусію щодо реформи адвокатури, проведення якої є необхідною умовою у межах процесу вступу України до ЄС, і не може бути остаточно вирішена без чіткого політичного визначення розподілу повноважень між державою, системою безоплатної правничої допомоги та органами адвокатського самоврядування у сфері забезпечення належної якості правничої допомоги у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі**

збройним конфліктом. Водночас безпосереднє залучення рад адвокатів регіонів та кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури до розроблення й апробації механізмів моніторингу якості на регіональному рівні може стати більш ефективним підходом. Цьому сприяє тісніша професійна взаємодія між адвокатами та органами адвокатського самоврядування на регіональному рівні, а також їхня більша спроможність забезпечити практичну реалізацію відповідних механізмів.

21. З практичної точки зору забезпечення ефективного моніторингу якості також потребує надання працівникам, відповідальним за здійснення такого моніторингу, безоплатного, оперативного та безперешкодного дистанційного доступу до технічних записів судових засідань у режимі реального часу та за запитом. Відповідно до чинного правового регулювання отримання копії технічного запису судового засідання можливе лише для учасників судового провадження та здійснюється за умови сплати судового збору відповідно до Закону України [“Про судовий збір”](#), що створює додаткове фінансове навантаження на процес здійснення моніторингу. З метою усунення зазначених перешкод доцільним є запровадження для працівників, які здійснюють моніторинг якості, механізму безоплатного дистанційного доступу до технічних записів судових засідань. Наразі можливість безоплатного онлайн-перегляду судових засідань забезпечується лише щодо проваджень, які розглядаються Вищим антикорупційним судом (ВАКС) та Апеляційною палатою ВАКС, шляхом їх трансляції на платформі YouTube.

Безпека адвокатів, незалежність адвокатури та порівняльний досвід:

22. Візит до Нідерландської асоціації адвокатів забезпечив важливий порівняльно-правовий контекст щодо взаємозв'язку між незалежністю адвокатури, безпекою адвокатів та якістю здійснення адвокатської діяльності. У Нідерландах професійна солідарність, зокрема обов'язок надавати підтримку колегам, які зазнають тиску, погроз чи інших форм неправомірного впливу, розглядається як професійний обов'язок, а не як питання особистого вибору. Відповідно до дослідження, проведеного на замовлення Асоціації, близько 55 відсотків адвокатів протягом останніх років стикалися з тією чи іншою формою погроз, залякування або неправомірного тиску. У відповідь на це адвокатурі було створено комплексну систему, спрямовану на своєчасне виявлення ризиків, надання підтримки адвокатам та реагування на випадки загроз їхній професійній діяльності.
23. Україна також здійснила низку кроків у цьому напрямі. У липні 2025 року Верховна Рада ухвалила Закон України “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України, щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності” (раніше - [законопроект № 12320](#), ухвалений як Закон № 4547-IX), яким передбачено запровадження адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення гарантій адвокатської діяльності. Після набрання чинності цей Закон створить додатковий правовий механізм захисту професійних прав адвокатів. У березні 2026 року Україна підписала [Конвенцію Ради Європи про захист професії адвоката](#), взявши на себе важливе міжнародне зобов'язання щодо забезпечення незалежності, безпеки та

належного захисту адвокатів, у тому числі тих, які здійснюють професійну діяльність у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом.

24. Водночас адвокатура в Україні перебуває в іншому інституційному становищі. Попри зобов'язання України, пов'язані з процесом вступу до ЄС, реформа адвокатури тривалий час не мала належного поступу, а сама система історично демонструвала стримане ставлення до запровадження зовнішніх механізмів оцінки якості професійної діяльності адвокатів. Створення у січні 2026 року робочої групи з питань реформи адвокатури відкриває можливість для вирішення цих питань. Водночас для того, щоб адвокатура могла повною мірою виконувати роль, яку на неї покладають стандарти справедливого судового розгляду та вимоги процесу вступу України до ЄС, необхідними є суттєві зміни її інституційної культури та моделі врядування. [Дорожня карта з питань верховенства права](#), яка передбачає реформування системи адвокатського самоврядування, зокрема шляхом запровадження прозорих і конкурентних процедур обрання керівних органів та посилення їх підзвітності, створює належне нормативне підґрунтя для реалізації таких змін.

Хоча окремі виклики, з якими стикаються адвокати в Україні, є подібними до тих, що виникають у діяльності захисників перед міжнародними кримінальними судами чи в інших національних юрисдикціях, проте особливості розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, потребують розроблення спеціально адаптованих механізмів підтримки. З огляду на це, моделі, сформовані у практиці міжнародних кримінальних трибуналів або під час розслідування та розгляду справ на основі принципу універсальної юрисдикції, не можуть бути безпосередньо перенесені в український контекст без їх належної адаптації до умов триваючого збройного конфлікту.

25. Окрему увагу необхідно приділити практичним умовам здійснення адвокатської діяльності в Україні в умовах триваючого збройного конфлікту. Обмеження свободи пересування, зокрема запровадження комендантської години, функціонування блокпостів та інші обмеження пересування, істотно ускладнюють доступ адвокатів до клієнтів, судів та місць тримання осіб під вартою. Постійні загрози безпеці, зокрема ракетні обстріли та мінна небезпека, створюють реальний ризик для життя і здоров'я захисників, особливо тих, які здійснюють професійну діяльність у районах ведення бойових дій або на деокупованих територіях. Водночас адвокати, які здійснюють захист осіб, підозрюваних чи обвинувачених у вчиненні злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, продовжують зазнавати значного суспільного тиску, що може проявлятися у формі погроз, стигматизації та публічного осуду. Крім того, здійснення захисту у прифронтових та деокупованих районах ускладнюється низкою практичних чинників, серед яких пошкодження або знищення інфраструктури, відсутність безпечних приміщень для конфіденційного спілкування захисника з клієнтом, а також обмежений доступ до засобів електронного зв'язку. Сукупність зазначених обставин істотно ускладнює забезпечення ефективної правничої допомоги.

Додатковим чинником, який істотно впливає на безперервність надання безоплатної правничої допомоги та доступність адвокатів, є виклики, пов'язані з мобілізацією.

Мобілізація адвокатів на військову службу до Збройних Сил України (ЗСУ) призводить до скорочення кількості кваліфікованих фахівців, доступних для здійснення функції захисту, тоді як необхідність заміни мобілізованих адвокатів створює додаткове навантаження на систему безоплатної правничої допомоги та може негативно позначатися на якості надання такого захисту. У випадках, коли сторона обвинувачення користується інституційними механізмами бронювання або відстрочки від мобілізації на військову службу, тоді як адвокати, які здійснюють захист, не мають аналогічних гарантій, виникає істотний дисбаланс процесуальних можливостей сторін. Така асиметрія негативно впливає на безперервність здійснення захисту, своєчасність заміни захисника, доступність кваліфікованої правничої допомоги та належний рівень підготовки захисту у складних кримінальних провадженнях. Зазначені обставини мають бути належним чином враховані під час розроблення та впровадження реформ, спрямованих на посилення функції захисту у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Ресурсне забезпечення: ключовий системний виклик:

26. Представники Консорціуму визначили недостатнє ресурсне забезпечення, як ключовий системний виклик. При цьому рамка ресурсного забезпечення розглядається значно ширше, ніж питання оплати праці адвокатів, і охоплює можливість формування ефективної команди захисту із залученням експертної, технічної та аналітичної підтримки. Це питання безпосередньо пов'язане із забезпеченням принципу рівності сторін у кримінальному провадженні та належного ресурсного забезпечення КЦНПД. Сторона обвинувачення здійснює свою діяльність, спираючись на роботу слідчих груп, можливості проведення судових експертиз та інші форми інституційної підтримки, тоді як адвокати, призначені для здійснення захисту у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, у більшості випадків працюють самостійно. Стаття 47 [Хартії ЄС](#), положення якої Україна зобов'язана враховувати в межах процесу вступу до ЄС, гарантує право на ефективну правничу допомогу, що передбачає не лише формальний доступ до адвоката, а й забезпечення такого рівня правничої допомоги, який дає можливість здійснювати реальний та ефективний захист. Аналогічний підхід закріплено у [Директиві 2013/48/ЄС](#) про право на доступ до адвоката, яка вимагає, щоб реалізація цього права була ефективною не лише формально, а й на практиці. Таким чином, йдеться про системну нерівність процесуальних можливостей сторін, яка не може бути усунута виключно шляхом проведення навчальних заходів.

Окрім того, під час обговорень наголошувалося, що саме по собі призначення двох адвокатів із однаковими процесуальними правами не вирішує цієї проблеми. Натомість необхідно забезпечити можливість формування повноцінної команди захисту ще на стадії підготовки позиції у справі до її розгляду судом, із залученням профільних спеціалістів, експертів, фахівців із судової експертизи, аналітичної та адміністративної підтримки. Водночас система оплати праці адвокатів має бути побудована таким чином, щоб вони могли залучати відповідних фахівців для надання допомоги у здійсненні функції захисту. Основний обов'язок щодо створення таких умов покладається на державу, як складова її позитивних зобов'язань із забезпечення права на справедливий судовий розгляд.

27. Як один із можливих шляхів подолання недостатнього ресурсного забезпечення учасники запропонували створення незалежної установи експертної та технічної підтримки, послугами якої могли б користуватися адвокати, які здійснюють функцію захисту. Передбачається, що така установа могла б функціонувати при Міністерстві юстиції України та бути уповноваженою забезпечувати, за зверненням адвоката у складних кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, залучення профільних спеціалістів, аналітиків, експертів та інших фахівців технічної підтримки. Запропонована модель ґрунтується на підході, аналогічному організації роботи експертних та спеціалізованих підрозділів, які забезпечують діяльність сторони обвинувачення. Наразі **можливість** адвокатів в Україні отримувати експертну підтримку є істотно обмеженою, оскільки її реалізація здійснюється лише опосередковано - шляхом звернення з відповідними клопотаннями до слідчого, прокурора або слідчого судді. Ефективність такого механізму додатково знижується через відсутність у сторони захисту повноцінного доступу до оригіналів речових доказів та інших матеріалів, необхідних для проведення незалежних експертних досліджень. Водночас правовий статус такої установи, її повноваження, порядок діяльності та процесуальний статус висновків або інших результатів її роботи потребуватимуть чіткого законодавчого врегулювання.
28. Оскільки Міністерство юстиції України забезпечує функціонування системи безоплатної правничої допомоги, механізм надання такої підтримки має бути побудований таким чином, щоб виключити будь-яку можливість розкриття стратегії захисту або порушення принципу рівності сторін у кримінальному провадженні. У цьому контексті необхідно чітко розмежовувати питання фінансування та інституційної незалежності. Міністерство юстиції України може забезпечувати фінансування відповідного механізму, однак сама система експертної та технічної підтримки повинна бути інституційно незалежною від органів прокуратури та функціонувати із забезпеченням повної конфіденційності щодо сторони захисту. Відповідно, запропонована модель не повинна тлумачитися як така, що передбачає інтеграцію механізмів експертної, технічної чи слідчої підтримки сторони захисту до структури центрального органу виконавчої влади, оскільки це могло б поставити під сумнів незалежність сторони захисту та дотримання гарантій справедливого судового розгляду.
29. Як додатковий напрям реформування було запропоновано запровадження моделі постійного залучення адвокатів, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, на умовах довгострокового контракту або штатної зайнятості. За такої моделі захисники отримували б винагороду на регулярній основі, а не лише після завершення окремої стадії кримінального провадження. Фінансування такої моделі могло б здійснюватися через систему міжрегіональних центрів з надання безоплатної правничої допомоги, при цьому щомісячні виплати замінили б чинний механізм оплати після завершення відповідної стадії провадження. Запропонований відхід від чинної договірної моделі покликаний усунути одну з основних перешкод, пов'язаних із діючим порядком оплати праці адвокатів. Наразі адвокати, які надають безоплатну правничу допомогу, несуть витрати, пов'язані зі здійсненням функції захисту, протягом усього кримінального провадження без можливості їх відшкодування до завершення відповідної процесуальної стадії, що негативно впливає на можливість

належної підготовки позиції захисту. Зазначена проблема додатково посилюється особливостями процесуальної моделі кримінального провадження та значною тривалістю розгляду справ цієї категорії.

Водночас слід зазначити, що у 2026 році Експертною групою з питань правових інституцій, пов'язаних із правосуддям, проводиться дослідження "Порядку оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу", а також "Методики обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу". Таке дослідження здійснюється відповідно до Порядку здійснення правового моніторингу у сферах судоустрою та судочинства, кримінальної юстиції, доступу громадян до правосуддя та безоплатної правничої допомоги, адвокатури, судово-експертної діяльності, виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб), а також банкрутства, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 29 квітня 2024 року № 1261/5.

30. Не можна виключати, що забезпечення сталого та належного фінансування діяльності адвокатів, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів в Україні, у перспективі може потребувати створення міжнародного механізму фінансування або спеціального трастового фонду. Водночас запровадження таких механізмів, імовірно, вимагатиме вироблення узгодженої позиції держав та міжнародних організацій, подібно до багатостороннього процесу, який нині триває у зв'язку зі створенням Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України.
31. У короткостроковій перспективі учасники визначили низку заходів, реалізація яких не потребує внесення змін до законодавства або виділення додаткового фінансування. До таких заходів належать: створення за координації КЦНПД регіональних платформ для професійного обміну досвідом із використанням наявної інфраструктури рад адвокатів регіонів та міжрегіональних центрів з надання безоплатної правничої допомоги; підготовка КЦНПД офіційних бюджетних пропозицій, спрямованих на документальне обґрунтування наявних ресурсних потреб і представлення відповідної позиції органам державної влади та міжнародним донорам; а також розвиток професійних мереж взаємодії між адвокатами. Необхідність останнього зумовлена тим, що адвокати, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, переважно працюють індивідуально, на відміну від адвокатів, які здійснюють діяльність у складі адвокатських об'єднань або інших професійних команд. Під час обговорень учасники також наголосили на значному запиті на розвиток програм менторства та механізмів взаємної професійної підтримки.

Розбудова професійної спільноти та взаємна професійна підтримка:

32. Упродовж цього кварталу було досягнуто прогресу у розбудові професійної спільноти адвокатів, зокрема завдяки проведенню зустрічі з ADC-ICT у приміщенні МЗМКТ. Досвід Асоціації, заснований на механізмах взаємної підтримки, професійної підготовки та обміну знаннями, було розглянуто як один із можливих орієнтирів для подальшого розвитку відповідних механізмів в Україні. Представники ADC-ICT підтвердили готовність до розвитку співпраці з українськими адвокатами, які здійснюють функцію

захисту, зокрема шляхом запровадження механізмів тимчасового або асоційованого членства.

У межах спеціальної робочої сесії було розроблено три концептуальні моделі функціонування платформи взаємної професійної підтримки. Перша модель передбачає багаторівневу систему професійного обміну повідомленнями, за якої питання спочатку обговорюються між українськими адвокатами, після чого найбільш релевантні з них передаються до обмеженої групи фахівців, а за необхідності - міжнародним експертам. Такий підхід покликаний забезпечити ефективне опрацювання звернень, дотримання конфіденційності та уникнення надмірного навантаження на міжнародних експертів у зв'язку з вирішенням стандартних практичних питань. Друга модель передбачає створення структурованої онлайн-платформи для професійного обміну знаннями з тематичними категоріями, можливістю подання запитів за уніфікованою формою, їх модерацією та розподілом між експертами відповідно до предмета звернення. Також пропонується запровадити систему оцінювання якості наданих відповідей і аналітичний компонент, спрямований на систематизацію накопичених знань та формування перспективних напрямів розвитку професійної спільноти. Третя модель ґрунтується на принципах функціонування юридичної клініки. Вона передбачає можливість подання адвокатами запитів через спеціалізовану онлайн-платформу або телефонну лінію підтримки, їх класифікацію залежно від рівня складності та подальший розподіл між українськими й міжнародними експертами. При цьому відповіді надавалися б у визначені строки із забезпеченням повної конфіденційності, включно з нерозголошенням особи заявника та експерта, який надає консультацію.

33. Усі три запропоновані моделі стали предметом ґрунтовного обговорення, зокрема щодо забезпечення конфіденційності, перевірки безпеки користувачів та пошуку належного балансу між оперативністю надання відповідей і захистом інформації, пов'язаної з конкретними кримінальними провадженнями. Учасники звернули увагу на ризики, пов'язані з можливістю компрометації навіть захищених каналів зв'язку, а також на те, що окремі відомості про справу можуть ненавмисно розкривати місцезнаходження учасників провадження або стратегію захисту. Одним із ключових принципів, що отримав підтримку незалежно від запропонованої моделі, стала необхідність формування довірливого середовища, заснованого на належній ідентифікації учасників платформи та перевірці їхнього професійного статусу і кваліфікації. У цьому контексті одним із можливих механізмів забезпечення такої перевірки може бути обмеження доступу до платформи адвокатам, особистість та професійний статус яких підтверджено КЦНПД, АПУ або міжнародними партнерами Консорціуму. Водночас одним із ключових питань, яке так і не було остаточно вирішене, залишається визначення суб'єкта, відповідального за створення, адміністрування та функціонування таких платформ. Зокрема, подальшого обговорення потребує питання, чи має така відповідальність покладатися на КЦНПД, АПУ чи безпосередньо на професійну спільноту адвокатів.
34. Під час останніх стратегічних обговорень також було порушено питання щодо можливості ширшого залучення юридичних клінік закладів вищої освіти, а також міжнародних юридичних фірм, які надають правничу допомогу на засадах *pro bono*, до

здійснення менторської підтримки адвокатів та часткового усунення окремих прогалин у ресурсному забезпеченні, визначених у цьому звіті. У цьому контексті особливого значення набуває міждисциплінарна діяльність Інституту Ассера та його партнерів, спрямована на розвиток юридичної освіти у співпраці з українськими закладами вищої освіти, зокрема у сфері міжнародного права. Потенціал використання таких форм співпраці як додаткового механізму підтримки функції захисту заслуговує на подальше вивчення та опрацювання.

35. Пілотна програма менторства, що реалізується спільно з ІВА та АПУ і передбачає співпрацю досвідчених міжнародних адвокатів із українськими адвокатами, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, продовжує розвиватися, як важливий елемент розбудови професійної спільноти. Очікується, що результати реалізації пілотного проєкту дадуть змогу оцінити доцільність його подальшого масштабування та визначити можливі механізми такого розширення. Водночас слід враховувати, що існування формального професійного об'єднання саме по собі ще не означає формування повноцінної професійної спільноти, об'єднаної спільними цілями, цінностями та взаємною підтримкою, спрямованою на забезпечення професійної незалежності її членів. Її формування потребує цілеспрямованої та системної роботи, яка виходить за межі формального членства в професійній організації. Позитивним є те, що відповідна динаміка вже спостерігається на практиці. Адвокати самостійно ініціюють створення професійних дискусійних груп та організацію тематичних заходів у своїх містах і регіонах з метою об'єднання колег, які мають спільні професійні інтереси. Це свідчить про наявність реального запиту на формування професійної спільноти та поступове перетворення такого запиту на практичні ініціативи.

Представництво інтересів потерпілих:

36. Під час стратегічних обговорень, присвячених питанням представництва потерпілих, було проаналізовано зобов'язання України щодо імплементації [Директиви 2012/29/ЄС](#) про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту потерпілих від злочинів у контексті процесу вступу до ЄС. До ключових вимог Директиви належать проведення індивідуальної оцінки вразливості потерпілих з моменту їх першого контакту з компетентними органами, забезпечення доступу до безоплатних спеціалізованих служб підтримки, незалежних від системи кримінальної юстиції, а також функціонування державних механізмів компенсації шкоди потерпілим. Наразі в Україні більшість із зазначених механізмів у системному вигляді відсутні. Основним органом, що здійснює підтримку потерпілих і свідків, є Координаційний центр підтримки потерпілих і свідків, утворений у 2023 році в структурі Офісу Генерального прокурора (ОГП). Центр надає психологічну підтримку, практичну допомогу та забезпечує перенаправлення потерпілих до відповідних служб. Водночас його функціонування у структурі органу прокуратури породжує питання, щодо інституційної незалежності, що не повною мірою відповідає вимогам Директиви. Крім того, адвокати, які надають безоплатну правничу допомогу, та зазначений Центр здійснюють свою діяльність паралельно, без належним чином формалізованих механізмів координації.

37. Участь потерпілих у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, в Україні наразі має переважно процесуальний, а не змістовний характер. Як правило, представники потерпілих беруть участь у судових засіданнях, подають процесуальні документи та заявляють цивільні позови, однак чинна правова модель не завжди забезпечує можливість здійснення активного, поінформованого та стратегічного представництва інтересів потерпілих. На відміну від підозрюваних та обвинувачених, щодо яких держава зобов'язана забезпечувати надання безоплатної вторинної правничої допомоги у випадках, передбачених законом, потерпілі не мають загального права на отримання такої допомоги. Відповідно до статті 14 Закону України "[Про безоплатну правничу допомогу](#)", призначення осіб для представництва інтересів потерпілих у межах системи безоплатної вторинної правничої допомоги можливе лише щодо окремих категорій осіб, визначених законом, а обсяг такої допомоги є обмеженим. Майбутній Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України передбачатиме участь потерпілих у провадженнях через їхніх правових представників, і українські захисники можуть бути залучені до здійснення такого представництва. У зв'язку з цим розвиток спроможностей щодо здійснення змістовного та ефективного представництва інтересів потерпілих є важливим завданням на перспективу та водночас відповідає зобов'язанням України в межах процесу вступу до ЄС.

Водночас важливо, щоб питання представництва потерпілих не втратило пріоритетного значення в процесі реформування. Представники потерпілих виконують важливу функцію, що забезпечує ефективність кримінального провадження загалом. За відсутності належної правничої допомоги та підтримки потерпілі можуть відмовлятися від співпраці з органами досудового розслідування та судом, що, своєю чергою, може унеможливити початок кримінального провадження або істотно ускладнити його подальше здійснення. Функція захисту та функція представництва потерпілих є взаємопов'язаними складовими справедливого кримінального провадження, а тому обидві потребують належної уваги під час розроблення навчальних програм, забезпечення ресурсами та формування інституційних механізмів їх реалізації.

Суспільний тиск і публічний діалог:

38. Під час стратегічних обговорень, присвячених взаємодії із медіа, було використано досвід колишньої журналістки та фахівчині з комунікацій органів прокуратури з метою аналізу того, як адвокати, які здійснюють функцію захисту, взаємодіють із журналістами у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом. Це безпосередньо стосувалося таких пріоритетних питань, як суспільний тиск та підвищення обізнаності, провадження *in absentia*, а також дотримання презумпції невинуватості. Адвокати звернули увагу на низку викликів, зокрема використання журналістами провокативних методів комунікації, поширення анонімними Telegram-каналами неперевіреної інформації про кримінальні провадження та адвокатів, а також ризик публічного ототожнення захисника з позицією його клієнта, що може створювати загрози як для професійної діяльності, так і для особистої безпеки. Окремо було наголошено на специфічних викликах проваджень *in absentia*: захисники не мають можливості узгоджувати свою публічну позицію з відсутніми клієнтами, однак саме вони часто залишаються єдиною видимою стороною у справі та перебувають під пильною увагою

медіа. За таких умов презумпція невинуватості може бути підірвана медійним висвітленням, у якому обвинуваченого фактично представляють як винного ще до ухвалення вироку судом.

39. [Директива \(ЄС\) 2016/343](#) про зміцнення окремих аспектів презумпції невинуватості та права бути присутнім на судовому розгляді у кримінальному провадженні, з якою Україна має узгодити своє законодавство в межах зобов'язань, пов'язаних із процесом вступу до ЄС, безпосередньо стосується цього питання. Вона забороняє органам державної влади публічно представляти підозрюваних або обвинувачених як винних до ухвалення обвинувального вироку судом, а також вимагає від держав-членів вживати належних заходів для забезпечення того, щоб висвітлення кримінальних проваджень у медіа не порушувало право особи на справедливий судовий розгляд. Законодавчі зміни, ухвалені у 2025 році, які забороняють публічне ототожнення адвоката з його клієнтом, створюють часткову внутрішньодержавну гарантію у цій сфері, хоча водночас можуть порушувати питання щодо балансу між захистом адвокатської діяльності та принципом прозорості. Йдеться про Закон України № 4547-IX “Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності” (раніше - [законопроект](#) реєстр. № 12320).
40. Під час обговорення було наголошено на важливості проактивної та системної взаємодії із медіа з метою збереження контролю над публічним наративом, а не повного уникнення комунікації. Досвід Нідерландів у провадженні у справі МН17 демонструє, що прозора комунікація може сприяти легітимності процесу навіть в умовах поширення дезінформації. Багато адвокатів, які здійснюють функцію захисту, уже на практиці обережно вибудовують взаємодію з медіа, надаючи короткі коментарі простою та зрозумілою мовою і діючи в межах вимог професійної етики. Водночас запровадження структурованого підходу дало б змогу формалізувати таку практику та поширити її серед ширшого кола захисників.
41. Додатковим підходом, який заслуговує на подальше вивчення, є розроблення навчальних програм з юридичної підготовки для журналістів, які висвітлюють кримінальні провадження, пов'язані зі збройним конфліктом, з метою підвищення точності, збалансованості та добросовісності такого висвітлення, зокрема щодо діяльності сторони захисту. Під час обговорень було визначено базові елементи практичного інструментарію для взаємодії адвокатів із медіа: роз'яснення мети та меж такої взаємодії; визначення потенційних ризиків і “червоних ліній”; надання практичних рекомендацій щодо комунікації до, під час і після взаємодії з журналістами; а також врахування ризиків, пов'язаних із соціальними мережами. А також було порушено питання щодо зростання кількості випадків, коли адвокатів, які здійснюють функцію захисту, звинувачують у співпраці з органами влади російської федерації. Ця тривожна тенденція додатково посилює вже наявний професійний та суспільний тиск.
42. Робота, спрямована на підвищення якості та точності правового висвітлення журналістами й громадськими організаціями, проваджень про міжнародні злочини в Україні, а також на розвиток діалогу з представниками правничої професії, залученими

до таких справ, наразі здійснюється як паралельна ініціатива Інституту Ассера, Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та інших організацій в Україні.

Прогрес у реалізації можливостей:

43. У наведеній нижче таблиці узагальнено 20 можливостей, визначених в оновленому звіті від грудня 2025 року, згрупованих за 9 тематичними напрямками, а також відображено стан прогресу та пріоритетні подальші дії станом на перше півріччя 2026 року.

Тематичний напрям	Охоплені можливості	Статус	Ключові зміни після грудня 2025 року	Пріоритетні подальші дії
Діалог з органами державної влади, інституційна відповідальність та публічне визнання	1 - діалог з Міністерством юстиції; 2 - публічна конференція; 6 - захід АПУ щодо справ про колабораційну діяльність; 7 - адвокація у Верховній Раді	У процесі реалізації	Перша очна взаємодія з представниками органів державної влади під час зустрічі у квітні 2026 року; <u>лекція імені Бенджаміна Ференца</u> , проведена 22 квітня 2026 року; захід АПУ щодо справ про колабораційну діяльність та злочинів проти основ національної безпеки, проведений у грудні 2025 року	Продовжити діалог із Міністерством юстиції України, Верховною Радою України та Офісом Віцепрем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції; запланувати ширшу конференцію на 2026-2027 роки
Законодавча реформа для посилення здійснення функції захисту адвокатами	4 - створення підстав у чинному законодавстві для можливості виїзду за кордон; 5 - адвокація у сфері медіа та законопроект про захист професії адвоката	У процесі реалізації	КЦНПД готує проєкт змін до чинного законодавства щодо створення підстав для виїзду за кордон; питання взаємодії з медіа та безпеки адвокатів визначено як пріоритетні	Підготувати законодавчі зміни щодо надання адвокатам чоловічої статі права на виїзд за кордон з конкретною метою та на визначений строк за аналогією з дозволами, передбаченими для державних службовців, народних депутатів України та суддів; продовжити взаємодію з органами державної влади щодо законодавства у сфері захисту адвокатів; провести окрему робочу сесію для визначення необхідних законодавчих змін, спрямованих на посилення здійснення функції захисту адвокатами
Спеціалізація, критерії призначення та забезпечення якості надання правничої допомоги	8 - індикатори активного захисту КЦНПД; 10 - рекомендації КЦНПД щодо призначень адвокатів у справах	У процесі реалізації	Зв'язок із критеріями призначення адвокатів у справах усе ще потребує встановлення; проаналізовано порівняльні підходи до забезпечення якості надання правничої допомоги	КЦНПД розробити стандартні операційні процедури, що пов'яжуть проходження спеціалізованої підготовки з критеріями призначення у справах; дослідити подальші можливості для акредитації та встановлення такого зв'язку; органам державної влади - визначити інституційну відповідальність за моніторинг якості надання правничої допомоги

Конфлікт інтересів і представництво інтересів потерпілих	9 - методичні рекомендації від КЦНПД щодо врегулювання конфліктів інтересів	У процесі реалізації	Зростання кількості проваджень щодо депортації дітей (16 обвинувальних актів); проведення засідання щодо підтримки потерпілих і гармонізації законодавства з Директивою ЄС про права потерпілих; визначено створення центру підтримки потерпілих у структурі органів прокуратури як структурну проблему	Продовжити моніторингу ініціатив із підтримки потерпілих і їх впливу на представництво, враховуючи взаємозалежність функцій здійснення захисту та представництва потерпілих
Залучення захисників із приватного сектора та професійна інклюзія	11 - адвокати із приватної практики	У процесі реалізації	Зростання кількості справ про колабораційну діяльність та злочини проти національної безпеки; адвокати, залучені на підставі приватного договору, а не через систему безоплатної правничої допомоги, значною мірою залишаються поза рамками структур, що здійснюють навчальні заходи	Забезпечити ширшу інформаційну роботу, щодо залучення адвокатів з приватної практики, через реєстри рад адвокатів регіонів та прямі контакти; включати таких адвокатів до майбутніх навчальних заходів та обговорень щодо реформування адвокатури
Адвокатська спільнота, взаємна професійна підтримка та менторство	3 - плюралістична система/міжнародне членство; 12 - членство в ADC-ICT; 13 - комітет у складі АПУ; 19 - менторська ініціатива ІВА/АПУ	У процесі реалізації/на просунутому етапі	Підтвердження ADC-ICT відкритості до співпраці; вивчення питання адміністрування платформи перебуває на етапі опрацювання; робоча сесія з розроблення концепції підготувала три моделі платформи; продовження реалізації пілотної менторської ініціативи ІВА/АПУ	Формалізувати співпрацю з ADC-ICT; розробити конкретну концепцію, щодо проекту платформи; представити результати пілотної програми ІВА/АПУ членам Консорціуму та розглянути можливості її масштабування

Освітні активності, навчальні програми та формати тренінгів	14 - навчальна програма КМЄС; 16 - проведення модельних судових процесів, психологічна підготовка та навчання взаємодії з медіа; 17 - програма підготовки адвокатів-“лідерів/тренерів”	У процесі реалізації	Триває робота над акредитацією навчальної програми, однак її ще не завершено; модельні судові процеси отримали позитивні відгуки учасників; психологічна підготовка та навчання взаємодії з медіа поки що залишаються недостатньо інтегрованими до навчальних програм	Інтегрувати модулі з психологічної стійкості та взаємодії із медіа до майбутніх навчальних програм; продовжити розвиток міждисциплінарних навчальних заходів із залученням представників різних професійних груп
Навчальні-інформаційні ресурси та переклад	15 - електронна бібліотека; 18 - переклад	У процесі реалізації	Збільшення навчальних матеріалів у бібліотеці на вебсайті warcrimes.legallaid.gov.ua ; український переклад посібника оприлюднено в середині 2025 року; праця Кассезе поширена серед учасників	Забезпечення перекладу основних матеріалів, зокрема матеріалів судових справ ЄСПЛ
Координація діяльності Консорціуму та взаємодія з громадськістю	20 - спеціалізована робоча зустріч Консорціуму	На просунутому етапі	Перша очна зустріч Консорціуму у квітні 2026 року; заплановано проведення щоквартальних зустрічей	Продовжити проведення щоквартальних зустрічей присвячених питанням: навчальних програм, платформи професійної спільноти, плануванню конференції та визначенню необхідних законодавчих змін

Нові можливості:

44. У цьому оновленому звіті визначено 3 нові можливості, що виникли за результатами стратегічних обговорень у першому півріччі 2026 року.

Можливість 21: Розроблення та поширення інструментарію для взаємодії між адвокатами, що здійснюють функцію захисту й медіа, на основі результатів обговорень щодо комунікації з медіа. Такий інструментарій має містити практичні рекомендації щодо мети, ризиків, “червоних ліній” та підходів до комунікації для захисників, які взаємодіють із журналістами й суб’єктами, що здійснюють моніторинг судових проваджень, пов’язаних із збройним конфліктом.

Можливість 22: Розроблення Консорціумом з питань сторони захисту, з урахуванням результатів робочої сесії з розроблення концепції професійної спільноти, детального проєкту багаторівневої платформи взаємної професійної підтримки для адвокатів, які здійснюють функцію захисту. Такий проєкт має визначати модель врядування платформою, механізми підтвердження членства та професійного статусу учасників, порядок модерації, гарантії конфіденційності, а також передбачати інтеграцію компоненту психологічної підтримки.

Можливість 23: Проведення окремої робочої сесії між Консорціумом з питань сторони захисту та партнерами зі сторони органів державної влади, зокрема Міністерством юстиції України та Комітетом Верховної Ради України з питань правової політики, з метою підготовки чіткого переліку конкретних законодавчих змін, необхідних для посилення здійснення функції захисту у кримінальних провадженнях, пов’язаних зі збройним конфліктом, а також визначення змін, які можуть бути реалізовані шляхом ухвалення підзаконних нормативно-правових актів або внесення змін до внутрішніх процедур. Такий аналіз є передумовою для визначення послідовності реформ та чіткого розподілу інституційної відповідальності.

Висновок:

45. Перше півріччя 2026 року стало переломним етапом у діяльності Консорціуму з питань сторони захисту. Вперше представники органів державної влади взяли безпосередню та змістовну участь у роботі з членами Консорціуму та міжнародними партнерами, що сприяло подоланню тривалої прогалини у сфері інституційної відповідальності та комунікації на рівні державних органів. Робота над акредитацією пілотної навчальної програми КМЄС, хоча вона ще не завершена, має потенціал стати важливим інституційним досягненням у сфері професійної підготовки, сприяючи встановленню формального зв’язку між проходженням навчання та професійним визнанням. Робоча сесія з розроблення концепції професійної спільноти дала змогу підготувати детальні пропозиції щодо створення платформи взаємної професійної підтримки, що відповідає пріоритетному завданню подолання професійної ізоляції адвокатів та розвитку професійних мереж. Проведення публічної лекції забезпечило виконання Рекомендації 14. Крім того, стратегічні обговорення щодо взаємодії з медіа дозволили сформулювати базові елементи практичного інструментарію, потребу в якому адвокати-практики тривалий час визначали як нагальну.
46. Три ключові пріоритети, визначені під час стратегічних обговорень, а саме: ресурсне забезпечення як передумова формування ефективних команд захисту; усунення розриву

між професійною підготовкою адвокатів та їх призначенням у відповідних категоріях справ; а також необхідність налагодження системної взаємодії з органами державної влади та забезпечення державою належного фінансового і професійного визнання адвокатів, які здійснюють захист у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збройним конфліктом, - залишаються реалізованими лише частково. Найгострішою проблемою було визначено недостатнє ресурсне забезпечення. За існуючих умов адвокати не мають можливості формувати ефективні команди захисту, отримувати необхідну експертну та технічну підтримку, а чинний порядок їхньої оплати не створює належних умов для всебічної та якісної підготовки до здійснення захисту.

Подолання цих проблем потребуватиме скоординованих дій різних інституцій. Міністерство юстиції України та КЦНПД мають найбільш сприятливі передумови для розроблення концепції створення незалежної установи експертної та технічної підтримки, а також реформування системи оплати праці адвокатів. Ради адвокатів регіонів і міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги вже сьогодні можуть забезпечити функціонування платформ професійного обміну досвідом, використовуючи наявну інфраструктуру. Водночас Консорціум з питань сторони захисту спільно з міжнародними партнерами може сприяти документуванню наявних ресурсних потреб та розвитку професійних мереж взаємної підтримки, необхідність яких адвокати послідовно підкреслюють протягом тривалого часу.

47. Два ключові питання інституційного врядування, визначені під час стратегічних обговорень цього кварталу, а саме: розмежування повноважень між КЦНПД щодо моніторингу якості надання безоплатної правничої допомоги та повноваженнями НААУ у сфері адвокатського самоврядування, а також необхідність узгодження обов'язків системи безоплатної правничої допомоги з наявним рівнем ресурсного забезпечення функції захисту - потребують подальшого системного діалогу між системами, КЦНПД, Міністерством юстиції України та Верховною Радою України. Водночас процес вступу України до ЄС створює спільну нормативну основу для такого діалогу. Зокрема, переговорний розділ 23 передбачає забезпечення незалежності та ефективності адвокатури; [Директива \(ЄС\) 2016/1919](#) вимагає належного ресурсного забезпечення системи правової допомоги; стаття 47 [Хартії ЄС](#) гарантує право на ефективне, а не лише формальне, правове представництво; а [Національна програма адаптації законодавства України до права \(acquis\) ЄС](#), затверджена у квітні 2026 року, визначає реформування адвокатури одним із законодавчих зобов'язань України в межах євроінтеграційного процесу.
48. Динаміка, сформована у першому півріччі 2026 року завдяки взаємодії з органами державної влади, роботі над акредитацією навчальної програми, розробленню концепції професійної адвокатської спільноти та розвитку публічного діалогу, створює міцне підґрунтя для подальших спільних міжінституційних зусиль. Збереження та поглиблення такої співпраці між органами державної влади, адвокатурою, системою безоплатної правничої допомоги, громадянським суспільством і міжнародними партнерами є ключовим завданням на наступному етапі.

Інформація про проєкт

Цей звіт підготовлений в рамках програми консорціуму “[Відновлення гідності та правосуддя в Україні: Фаза II](#)”, яка покликана сприяти притягненню до відповідальності за міжнародні злочини, скоєні в Україні. Програму фінансує Міністерство закордонних справ Нідерландів, а реалізує Міжнародна організація прав розвитку (International Development Law Organisation - IDLO) у партнерстві з Інститутом Ассера, Центром міжнародно-правового співробітництва (Center for International Legal Cooperation – CILC) та Нідерландським Гельсінським комітетом (the Netherlands Helsinki Committee – NHC).

Проєкт спрямований на інституційне зміцнення та розвиток потенціалу основних сторін в Україні, які мають справу з міжнародними злочинами: прокурорів, працівників поліції, суддів, а також журналістів і організацій громадянського суспільства. Ми віримо, що за підтримки міжнародної спільноти Україна зможе притягнути осіб до відповідальності за ці злочини.

Про Інститут Ассера - Центр міжнародного та європейського права

Місія Інституту Ассера - сприяти розвитку міжнародного та європейського публічного й приватного права. Ми досягаємо цієї мети через:

- **Незалежні юридичні дослідження:** ми проводимо фундаментальні, орієнтовані на політику та прикладні дослідження в галузі міжнародного та європейського публічного й приватного права.
- **Поширення знань:** ми ініціюємо й організовуємо наукові та експертні зустрічі, (професійну) освіту й публічні заходи з метою поширення знань про міжнародне та європейське публічне й приватне право. Крім того, ми долучаємося до суспільних дискусій, поширюючи юридичні знання.

